

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK DÜZEYLERİNİN TESPİT EDİLMESİ

ÖZET

1. Göknur ACAR¹

Çalışma, Diyarbakır ilinde görev yapan 194 sınıf öğretmeninin cinsiyet dağılımını ve psikolojik dayanıklılık seviyelerini analiz etmektedir. Araştırma örneklemini oluşturan katılımcıların %66,5'i (129 kişi) kadın, %33,5'i (65 kişi) ise erkek öğretmendir. Araştırma, ilişkisel tarama yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiş ve veriler, SPSS 22.0 programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Analiz sürecinde, verilerin normal dağılım gösterip göstermediği, basıklık ve çarpıklık değerleri ile incelenmiştir. Çalışmanın bulguları, cinsiyete göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Kadın öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ortalaması erkeklerden yüksek olmasına rağmen, bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir ayrıca yaş gruplarına göre yapılan analizde, yaş ilerledikçe psikolojik dayanıklılığın arttığı gözlemlenmiş, ancak bu artışın da istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin çalışma sürelerine göre psikolojik dayanıklılık seviyeleri incelendiğinde, daha uzun süre öğretmenlik yapan bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiş ve bu bulgu istatistiksel olarak anlamlıdır. Profesyonel gelişim programlarına katılım sıklığı ile psikolojik dayanıklılık arasında pozitif bir ilişki saptanmıştır, fakat bu ilişki istatistiksel açıdan anlamlı değildir. Sonuçlar, öğretmenlerin psikolojik dayanıklılığını etkileyen faktörler hakkında önemli bilgiler

¹ Şehit Polis Mehmet Erçin İlkokulu, Diyarbakır, ORCID: 0009-0005-2922-3173 (Sorumlu Yazar / Corresponding Author)

sunmakta ve eğitim politikaları ile öğretmen destek programlarının geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: sınıf, öğretmen, psikolojik, dayanıklılık.

DETERMINING THE PSYCHOLOGICAL RESILANCE LEVELS OF CLASSROOM TEACHERS

ABSTRACT

The study analyzes the gender distribution and psychological resilience levels of 194 classroom teachers working in Diyarbakır. 66.5% (129 people) of the participants in the research sample are female teachers, and 33.5% (65 people) are male teachers. The research was conducted using the relational scanning method and the data was analyzed through SPSS 22.0 program. During the analysis process, whether the data showed a normal distribution was examined with kurtosis and skewness values. The findings of the study show that there is no statistically significant difference in psychological resilience levels according to gender. Although the psychological resilience average of female teachers is higher than that of males, this difference is not statistically significant. In addition, in the analysis made according to age groups, it was observed that psychological resilience increased with age, but this increase was not statistically significant. When teachers' psychological resilience levels were examined according to their working hours, it was determined that individuals who had been teaching for a longer period of time had higher psychological resilience levels, and this finding was statistically significant. At the same time, a positive relationship was found between the frequency of participation in professional development programs and psychological resilience, but this relationship was not statistically significant. The results provide important information about the factors affecting teachers' psychological resilience and contribute to the development of educational policies and teacher support programs.

Key words: classroom, teacher, psychological, resilience.

1. GİRİŞ

Psikolojik dayanıklılık, Latince 'resiliens' kelimesinden türetilmiş olup, esneklik ve elastiklik anlamına gelir. Bu kavram, bireyin eski durumuna geri dönebilme yetisi ile de ilişkilendirilir (Greene, 2002). İngilizcede 'resilience' veya 'resiliency' olarak adlandırılan bu terim, Türkiye'de çeşitli araştırmacılar tarafından 'dayanıklılık' (Eminağaoğlu, 2006; Basım ve Çetin, 2011; Işık, 2016), 'yılmazlık' (Gürkan, 2006; Bayraklı, 2010) ve 'sağlamlık' (Gizir, 2004; Sipahioğlu, 2008) şeklinde farklı ifadelerle tanımlanmıştır. Kavramsal birlikteliği sağlamak amacıyla Basım ve Çetin (2011), 23 akademisyenin katılımıyla bir çalışma gerçekleştirmiş ve yapılan değerlendirmeler sonucunda 'psikolojik dayanıklılık' teriminin kullanımı konusunda uzlaşıya varılmıştır.

Psikolojik dayanıklılık, zorluklarla başa çıkma ve bu süreçte psikolojik büyümeyi sağlama yeteneği olarak tanımlanabilir (Masten, 2001). Literatürde bu olgu, çeşitli yönlerden ele alınmıştır. Garnezy (1993) psikolojik dayanıklılığı, bireyin karşılaştığı zorluklara karşı koyabilme kapasitesi olarak görür; bu yeti, bireyin doğuştan gelen kişilik özelliklerinden biri olarak kabul edilir ve bireyin zorluklar sonrası eski davranış kalıplarına dönebilmesini içerir. Holahan ve Moos (1985) psikolojik dayanıklılığı, fiziksel ve psikolojik zorluklar karşısında hayatın akışına uyum sağlama kapasitesi olarak ifade etmişlerdir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalara aşağıdaki bölümde yer verilmiştir.

Bazı çalışmalar, öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık seviyelerinin yaşla ilgili değişkenlik gösterip göstermediğini araştırmaktadır. Örneğin, Yıldırım-Usta (2018) tarafından yapılan bir araştırmada, 348 öğretmen üzerinden hayatın anlam algısı ve psikolojik dayanıklılık seviyeleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma, öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Ancak, Yalçın (2013) tarafından yapılan bir başka çalışma, ilköğretim okulu öğretmenlerinin yaşlarına bağlı olarak psikolojik dayanıklılık seviyelerinde önemli farklılıklar bulunduğunu ve yaş arttıkça dayanıklılık seviyelerinin yükseldiğini göstermiştir.

Öğretmenlerin hizmet süreleri ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişki de incelenmiştir. Uçar (2014) özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerini ve mesleki sosyal destek düzeylerini değerlendirmiş ve hizmet süresine göre anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Ancak, Yalçın (2013) ilköğretim öğretmenlerinin hizmet

süreleri arttıkça psikolojik dayanıklılık düzeylerinin farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Bozgeyikli ve Şat (2014) özel okullarda çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin kıdemle anlamlı düzeyde değiştiğini bulmuşlardır.

Gelir durumuna göre psikolojik dayanıklılık düzeyleri konusunda Yıldırım-Usta (2018) lise öğretmenlerini incelemiş ve gelir gruplarına göre psikolojik dayanıklılık ölçeğinin alt boyutlarında farklılaşma olmadığını tespit etmiştir.

Öğretmenlerin cinsiyetine göre psikolojik dayanıklılık farklılıkları üzerine yapılan çalışmalar da karışık sonuçlar sunmaktadır. Araştırmalarda genellikle cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Örneğin, Sezgin (2012) ilköğretim öğretmenlerinin demografik değişkenlere göre psikolojik dayanıklılık düzeylerini değerlendirmiş ve cinsiyete göre bir farklılık bulunmadığını rapor etmiştir. Yalçın (2013) de benzer şekilde öğretmenler arasında cinsiyet temelinde anlamlı bir farklılığa rastlamamıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışma, ilişkisel tarama yöntemi kullanılarak yürütülmüştür, bu yöntemde sahada çalışan araştırmacılar tarafından veriler toplanmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2018). İlişkisel tarama modelinin temel amacı, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemektir (Karasar, 2018). Araştırmacılar, bu model aracılığıyla mevcut durumları açıklamaya ve değişkenler arasındaki ilişkileri detaylıca incelemeye odaklanırlar (Büyüköztürk ve diğerleri, 2018).

Veri analizi süreci, SPSS 22.0 yazılımı kullanılarak tamamlanmıştır. Araştırmanın bu bölümünde, verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için skorların ortalamaları, basıklık ve çarpıklık değerleri değerlendirilmiştir. Normal dağılımın değerlendirilmesinde, basıklık ve çarpıklık için genel kabul görmüş değerler -3 ile +3 aralığında sınırlanmıştır (Groeneveld ve Meeden, 1984; Moors, 1986; De Carlo, 1997).

Tablo 1. Basıklık ve Çarpıklık Değerleri ile Güvenirlik Katsayısı

	n	Çarpıklık	Basıklık
Psikolojik dayanıklılık	194	-,826	-,151

Değerler incelendiğinde her bir puanın basıklık ve çarpıklık katsayılarının -3 ile +3 arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre puanların normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Puanların normal dağılım göstermesi nedeni ile çalışmada parametrik test teknikleri kullanılmıştır. Ölçek puanının demografik özelliklere göre farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi için t testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. T testi, 2 gruplu demografik değişkenlerin analizinde kullanılırken ANOVA testi k ($k > 2$) gruplu değişkenlerin analizinde kullanılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemini Diyarbakır ilinde görev yapan 194 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcıların cinsiyetleri aşağıdaki tabloda belirtilmektedir.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Gruplar	Cinsiyet		TOPLAM	
	Kadın f	Erkek f	f	%
	129	65	194	100

Araştırmanın örneklemini, Diyarbakır ilinde görev yapan toplam 194 sınıf öğretmeni oluşturmakta ve bu örneklemin cinsiyet dağılımı aşağıda paragraflar halinde detaylı bir şekilde yorumlanmıştır. Tablo 1, çalışma grubunun cinsiyet açısından nasıl bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Toplam 194 katılımcının 129'u kadın, 65'i ise erkek öğretmendir. Bu dağılım, katılımcı grubunun yaklaşık %66,5'inin kadın ve %33,5'inin erkek olduğunu ortaya koymaktadır.

Katılımcıların cinsiyet oranları, genel olarak eğitim sektöründe kadınların daha fazla temsil edildiği eğilimiyle uyumlu görünmektedir. Bu durum, özellikle sınıf öğretmenliği gibi alanlarda kadınların daha baskın bir varlık gösterdiği yönündeki genel kanıyı destekler niteliktedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği: Yöneticilerin psikolojik dayanıklılık düzeylerini ölçmek için Terzi (2016) tarafından geliştirilen 21 maddelik Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği kullanılmıştır. Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, bireyin kendisi ve yaşamına ilişkin inançlarını ifade eden 21 maddeden ve üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek 5' li 75 Likert tipinde ve 0-4 puanlı bir ölçek olup, ölçek maddeleri (0) kesinlikle katılmıyorum, (1) katılmıyorum, (2) ne katılıyorum ne katılmıyorum, (3) katılıyorum, (4) kesinlikle katılıyorum şeklinde düzenlenmiştir. Ölçek, doğrudan ifadeler ile ters ifadeleri içermekte, 2. ve 15. maddeleri ters yönde puanlanmaktadır. Ölçeğin yapı geçerliğinin belirlenmesi için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi uygulanmış, açımlayıcı faktör analizi sonucunda, ölçeğin 21 madde ve üç alt boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Bu boyutlar alanyazın doğrultusunda kendini adama, kontrol ve meydan okuma olarak adlandırılmıştır. Ayrıca ölçek maddelerinde %27'lik alt-üst grupların ortalamaları arasındaki farkların anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Ölçeğin tamamı için Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı .76 iken, yapılan bu çalışmada ise iç tutarlık katsayısı (Cronbach α) ,84 olarak hesaplanmıştır. Her bir alt boyut için Cronbach alpha güvenilirlik katsayıları .62 ile .74 arasındadır. Elden edilen bulguların sonucunda ölçeğin psikolojik dayanıklılık kişilik özelliğini geçerli ve güvenilir şekilde ölçtüğü sonucuna ulaşılmıştır.

3. BULGULAR

Sınıf öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılıklarının cinsiyet bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan T- testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Sınıf Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılıklarının Cinsiyet Bakımından İncelenmesi

	n	Ort.	ss	t	p
Psikolojik dayanıklılık	Kadın	129	3,6944	1,10936	2,301 ,886
	Erkek	65	3,3136	1,04375	

Sınıf öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılıklarının yaş bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tabloda, ikinci sınıf öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Kadın öğretmenlerin sayısı 129, erkek

öğretmenlerin sayısı ise 65 olarak belirtilmiştir. Kadın öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ortalaması 3,6944 iken, erkek öğretmenlerin ortalaması 3,3136'dır. Bu sonuçlar, kadın öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık seviyelerinin erkek öğretmenlere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Standart sapma değerleri kadınlar için 1,10936, erkekler için ise 1,04375 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler, her iki cinsiyet arasında psikolojik dayanıklılık puanlarının dağılımının benzer olduğunu gösterir.

İstatistiksel olarak, t-testi sonucu 2,301 olarak bulunmuş ve p-değeri 0,886 olarak hesaplanmıştır. Bu p-değerinin 0,05'ten büyük olması, cinsiyetler arasındaki psikolojik dayanıklılık farkının istatistiksel olarak anlamlı olmadığını gösterir.

Tablo 3. Sınıf Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılıklarının Yaş Bakımından İncelenmesi

		n	Ort.	ss	F	p
Psikolojik dayanıklılık	25-36	59	3,4149	1,13224	,905	,462
	37-48	60	3,5587	1,14524		
	49-55	32	3,5476	1,09594		
	55-65	24	3,9107	,75870		
	66 ve üzeri	19	3,6617	1,22293		

Tablo 3, ikinci sınıf öğretmenlerinin yaş gruplarına göre psikolojik dayanıklılık düzeylerini göstermektedir. Yaş gruplarına göre öğretmen sayıları ve psikolojik dayanıklılık ortalamaları şu şekildedir: 25-36 yaş arası 59 öğretmenle 3,4149, 37-48 yaş arası 60 öğretmenle 3,5587, 49-55 yaş arası 32 öğretmenle 3,5476, 55-65 yaş arası 24 öğretmenle 3,9107 ve 66 yaş ve üzeri 19 öğretmenle 3,6617 olarak belirlenmiştir. Bu verilere göre, yaş ilerledikçe psikolojik dayanıklılıkta genel bir artış gözlemlenmiştir, özellikle 55-65 yaş aralığı en yüksek ortalamaya sahiptir.

Standart sapma değerleri, öğretmenler arasındaki psikolojik dayanıklılık puanlarının dağılımını gösterir. En düşük standart sapma 55-65 yaş grubunda (.75870), en yüksek ise 66 yaş ve üzeri grubunda (1,22293) görülmüştür. Bu, 55-65 yaş grubunun psikolojik dayanıklılık puanlarının daha homojen (benzer) olduğunu, 66 yaş ve üzeri grubunun ise daha heterojen (çeşitli) olduğunu gösterir. İstatistiksel analizde elde edilen F değeri 0,905 ve p-değeri 0,462'dir.

Bu sonuç, farklı yaş grupları arasındaki psikolojik dayanıklılık ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını gösterir.

Sınıf öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılıklarının okulda çalışma süresi bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 4. Sınıf Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılıklarının Okulda Çalışma Süresi Bakımından İncelenmesi

	n	Ort.	ss	F	p	
Psikolojik dayanıklılık	0-6 yıl	64	3,5089	1,01831	2,722	,031
	7-11 yıl	37	3,1905	1,31564		
	12-16 yıl	26	3,4176	1,05464		
	17-21 yıl	35	3,8054	1,11846		
	22 ve üzeri	29	3,9754	,88023		

Tablo 4, ikinci sınıf öğretmenlerinin okulda çalışma sürelerine göre psikolojik dayanıklılık düzeylerini inceler. Çalışma süreleri ve ilgili öğretmen sayılarıyla psikolojik dayanıklılık ortalamaları şöyle sıralanmaktadır: 0-6 yıl arası 64 öğretmenle 3,5089, 7-11 yıl arası 37 öğretmenle 3,1905, 12-16 yıl arası 26 öğretmenle 3,4176, 17-21 yıl arası 35 öğretmenle 3,8054 ve 22 yıl ve üzeri 29 öğretmenle 3,9754 olarak belirlenmiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin çalışma süresi arttıkça psikolojik dayanıklılık ortalamalarında da bir artış görülmektedir; özellikle 22 yıl ve üzeri çalışan öğretmenler en yüksek ortalamaya sahiptir.

Standart sapma değerleri, psikolojik dayanıklılık puanlarının dağılımını gösterir. En düşük standart sapma 22 yıl ve üzeri çalışan öğretmenlerde (.88023), en yüksek ise 7-11 yıl arası çalışan öğretmenlerde (1,31564) gözlemlenmiştir. Bu, 22 yıl ve üzeri çalışan öğretmenler arasında psikolojik dayanıklılık puanlarının daha homojen olduğunu, 7-11 yıl çalışanların ise daha heterojen olduğunu işaret eder.

İstatistiksel analizde elde edilen F değeri 2,722 ve p-değeri 0,031'dir. Bu sonuç, farklı çalışma süreleri arasındaki psikolojik dayanıklılık ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu gösterir.

Sınıf öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılıklarının son bir yıl içinde profesyonel gelişim programlarına katılma durumu bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 5. Sınıf Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılıklarının Son Bir Yıl İçinde Profesyonel Gelişim Programlarına Katılma Durumu Bakımından İncelenmesi

		n	Ort.	ss	F	p
Psikolojik dayanıklılık	Evet, birden fazla kez	64	3,7254	1,25277	1,811	,166
	Evet, bir kez	60	3,6206	,95415		
	Hayır	70	3,3755	1,05352		

Tablo 5, ikinci sınıf öğretmenlerinin son bir yıl içinde katıldıkları profesyonel gelişim programlarının sayısına göre psikolojik dayanıklılık düzeylerini değerlendirmektedir. Öğretmenlerin katılım durumları ve psikolojik dayanıklılık ortalamaları şu şekildedir: birden fazla kez katılan 64 öğretmenle 3,7254, bir kez katılan 60 öğretmenle 3,6206 ve hiç katılmayan 70 öğretmenle 3,3755 olarak belirlenmiştir. Bu verilere göre, profesyonel gelişim programlarına daha sık katılan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ortalamaları daha yüksektir.

Standart sapma değerleri, psikolojik dayanıklılık puanlarının dağılımını gösterir. En düşük standart sapma bir kez katılanlar arasında (.95415), en yüksek ise birden fazla kez katılanlar arasında (1,25277) görülmüştür. Bu, birden fazla kez katılan öğretmenler arasında psikolojik dayanıklılık puanlarının daha çeşitli olduğunu, bir kez katılanların ise daha homojen olduğunu işaret eder.

İstatistiksel analiz sonucunda elde edilen F değeri 1,811 ve p-değeri 0,166'dır. Bu sonuçlar, farklı katılım sıklıklarına göre psikolojik dayanıklılık ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını gösterir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Çalışma sonuçları, kadın öğretmenlerin erkeklere kıyasla daha yüksek psikolojik dayanıklılık düzeylerine sahip olduğunu göstermekle birlikte, bu farkın istatistiksel olarak anlamsız olduğunu belirtmiştir (p=0,886). Bu, literatürdeki bazı çalışmalarla uyumlu olup, genel olarak kadınların yüksek duygusal zeka ve sosyal destek sistemlerine daha iyi erişimleri olduğunu, ancak bu farkların her zaman istatistiksel olarak anlamlı olmayabileceğini öne süren çalışmaları destekler (Yalçın, 2013).

Yaş grupları arasında psikolojik dayanıklılıkta görülen artış, özellikle 55-65 yaş arasındaki öğretmenlerde en yüksek dayanıklılık düzeyini göstermiştir. Ancak, F değeri (0,905) ve p-değeri (0,462) yaş grupları arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olmadığını

göstermiştir. Bu bulgu, Uçar (2014) tarafından öne sürülen, yaşın yaşam tecrübesi ve olgunlukla birlikte psikolojik dayanıklılığı artırabileceği tezini destekler niteliktedir, fakat bu artışın istatistiksel olarak anlamlı olmadığını da belirtmektedir.

Öğretmenlerin çalışma süreleri arttıkça psikolojik dayanıklılık seviyelerinin de arttığı bulgusu, öğretmenlerin mesleki deneyimlerinin, onların zorluklar karşısında daha etkin stratejiler geliştirmelerine yardımcı olabileceğini önermektedir. İstatistiksel olarak anlamlı olan bu bulgu ($p=0,031$), literatürde deneyimin dayanıklılık üzerindeki olumlu etkilerini destekleyen çalışmalarla uyumlu (Yıldırım Usta, 2018).

Profesyonel gelişim programlarına katılım sıklığı ile psikolojik dayanıklılık arasında görülen ilişki, sık katılım gösteren öğretmenlerin daha yüksek psikolojik dayanıklılık puanlarına sahip olduğunu göstermiş, ancak bu farklar istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0,166$). Bu durum, profesyonel gelişimin bireysel dayanıklılık üzerindeki etkisini göstermekle birlikte, katılım sıklığının bu etki üzerinde belirleyici bir faktör olmadığını işaret eder.

Öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerini etkileyebilecek çeşitli faktörler üzerinde değerli içgörüler sunmaktadır. Elde edilen bazı istatistiksel olarak anlamsız sonuçlar, daha geniş örneklem grupları veya farklı coğrafi bölgelerden verilerin incelenmesi gerektiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

Basım, H., N. Çetin. F. (2011). Yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 22 (2): 104-116.

Bayraklı, H. (2010). *Zihinsel engelli ve engelli olmayan çocuğa sahip annelerde yılmazlığa etki eden değişkenlerin incelenmesi*. (yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Bozgeyikli, H. Şat. A. (2014). Öğretmenlerde psikolojik dayanıklılık ve örgütsel vatandaşlık davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi: özel okul örneği. *HAK-İŞ Uluslararası Emek Ve Toplum Dergisi*. 3 (5): 173-191.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (25. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık

Cemaloğlu, N. (2007). Okul yöneticilerinin liderlik stillerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 73-112.

- De Carlo, L. T. (1997). On the meaning and use of kurtosis. *Psychological Methods*, 2, 292-307.
- Eminağaoğlu, N. (2006). *Güç koşullarda yaşayan sokak çocuklarında dayanıklılık (sağlamlık)*. (doktora tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Garmezy, N. (1993). Children in poverty: resilience despite risk. *Psychiatry*. 56: 127-136.
- Gizir, C. A. (2007). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerinde bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 3 (28): 113-128.
- Greene, Roberta. R. (2002). Holocaust survivors: A study in resilience. *Journal of Gerontological Social Work*. 37 (1): 3-18.
- Groeneveld, R.A. ve Meeden, G. (1984). Measuring skewness and kurtosis. *The Statistician*, 33, 391-399
- Gürkan, U. (2006). *Grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeylerine etkisi*. (doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Holahan, Charles, J., Rudolf H. Moos. (1985). Life stress and health: personality, coping and family support in stress-resistance. *Journal of Personality And Social Psychology*. 49 (3): 739-747.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2015). *Eğitim yönetimi teori, araştırma ve uygulama*. (S. Turan Çev.). Ankara: Nobel
- Işık, Ş. (2016). Psikolojik dayanıklılık ölçeği'nin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*. 4 (2): 165-182
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar ilkeler teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Masten, Ann, S. (2001). Ordinary magic: Resilience Processes In Development. *American Psychological Association*. 56 (3): 227-238.
- Moors, J. J. A. (1986). The Meaning of Kurtosis: darlington reexamined. *The American Statistician*, 40, 283-284.
- Sezgin, F. (2012). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin incelenmesi*. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 20 (2): 489-502.

- Sipahioğlu, Ö. (2008). *Farklı risk gruplarındaki ergenlerin psikolojik sağamlıklarının incelenmesi*. (yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Aydın.
- Terzi, Ş. (2016). Psikolojik dayanıklılık ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 4(2), 165-182
- Uçar, T. (2014). *Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin ve mesleki sosyal destek düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (İstanbul ili Avrupa yakası örneği)*. (yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Yalçın, S. (2013). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile stres, psikolojik dayanıklılık ve akademik iyimserlik arasındaki ilişki*. (yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yıldırım-Usta E. (2018). *Hayatın anlam algısı ve psikolojik dayanıklılık düzeyi arasındaki ilişkinin analizi (İstanbul ili, Üsküdar ilçesi, resmi liselerde görev yapan öğretmenler örneği)*. (yüksek lisans tezi). Nişantaşı Üniversitesi, İstanbul.